

Novobeogradski Blokovi

Vladan Jeremić, umetnik i urednik Galerije DOB

Larisa Radjenovic, polaznik radionice, osoba sa hendikepom (Daunov sindrom)

šetnja i razgovor u Bloku 70 i na Savskom keju, decembra 2008.



V.J. Zdravo Laro. Hvala ti što si došla danas, da prošetamo Novim Beogradom...

L.R. Danas mi je najslobodniji dan u životu!

V.J. ... da vidimo kako ovaj prostor doživljavamo, na koji način možemo da se krećemo kroz ovaj prostor i kakva je njegova bliža istorija.

L.R. Istoriju znam već napamet.

V.J. Odlično. Sad ćemo malo da popričamo i da se prošetamo.

L.R. I da se detaljno upoznamo.

V.J. Nalazimo se u tržnom centru. Ja znam da ste vi izlazili i družili u mesnoj zajednici Kozara...

L.R. Jedno vreme.

V.J. ...koja je bila jedna od najstarijih mesnih zajednica u ovom delu Novog Beograda, u takozvanim Blokovima. Ovo ovde je Blok 70, takozvani Kinezi. Na početku Bloka 70 nalazi veliki kineski tržni centar i taj centar je formiran pre petnaestak godina.



Pre trideset i nešto godina ovde su bile močvare, ništa nije postojalo... nije bilo moguće da se živi, dok ljudi nekim radnim akcijama nisu to pretvorili u prostor u kom je moguće živeti, u kome može da se stanuje.

Evo ovde, ako se okrenemo, vidimo različite zgrade koje se, po visini, penju stepenasto. Prema ulici Jurija Gagarina su najviše, imaju 16 ili 17 spratova, da bi se prema Savi spuštale, i tamo imamo niske dvospratne zgrade.

L.R. To sam videla kad smo šetali.

V.J. Prostor u kome sada stojimo je tržni centar i to ima svaki blok. I 45 i 70 i 44. Ovde je zamišljeno da budu razne društvene aktivnosti. Ima biblioteku, prodavnice, tu je pošta, tu je kafana...

L.R. Ima i Meridijan banka i Peri...

V.J. Nekad su ljudi bili mnogo više koncentrisani na ove tržne centre, zato što na Novom Beogradu nije bilo mnogo prodavnica. Ljudi su morali da idu u Zemun da bi nešto kupili. Nisu mogli da kupe ni odeću ni obuću jer je Novi Beograd bio prazan. Nije bilo mnogo prodavnica, ali danas ima baš mnogo prodavnica ovde...

L.R. Ima svega i svačega.

V.J. Sad je to potpuno drugačije. Evo tu je ulaz u Mesnu zajednicu. Možemo da pročitamo njeno ime: Savski kej. Ovde imamo blizu Savu i veliko šetalište, jedno od najvećih u Beogradu. Ideja o izgradnji Savskog keja počela je da se sprovodi u delo krajem 60. godina da bi sedamdeset četvrte, pete to već bilo kao što sada izgleda. Prošetaćemo između onih malih zgrada do Savskog keja, da vidimo na koji način je to napravljeno, kako to izgleda i čemu služi. Hoćemo li?

L.R. S vama sam, u vašim sam rukama.



V.J. Evo tu se nazire šetalište Lazara Kardenasa. Ko je bio Lazar Kardenas? Jedan latinoamerički revolucionar 60-ih, iz vremena anti-imperijalističkih revolucija. Tito, koji je bio naklonjen otporima protiv velikih sila, podržavao je revolucije koje su se dešvale '60-ih i '70-ih po svetu. Jugoslavija je to mogla da radi jer je bila veća i jača država, gde je živelo 23 miliona stanovnika, pa je mogla i da izgradi jedno ovako naselje skoro u svim gradovima bivše Jugoslavije. U Skoplju, Zagrebu, Sarajevu, Prilepu itd. U svakom bloku na Novom Beogradu, pored sadržaja koji su bili vezani za kupovinu, za obavljanje raznih potrepština, bili su izgrađeni i edukativni, zabavni sadržaji i institucije koje su služile za edukaciju. Hajmo sad da pređemo kroz ovo šetalište koje prolazi kroz sve blokove.

L.R. Blokove znam napamet. Ja osamdeset dvojkom idem stalno. Poznajem vozača s kojim se ispričam.

V.J. Da li imaš nešto da me pitaš povodom ovog šetališta?

L.R. Momentalno ne, jer ove krajeve znam. Tu smo se mi sastajali, iz društva. Posle toga smo išli kod Fontane u školu...

V.J. To je kod tebe u kraju. Ti živiš u Paviljonima?

L.R. Ne u Paviljonima, nego na Novom Beogradu, posle starog Merkatora.

V.J. To je jedan od starijih delova Beograda. On je izgrađen pre ovih Blokova. Čak su neke zgrade počele da se grade '48. godine, Ulica Luja Adamića, one starije zgrade iz pedesetih, kao i kod Instituta za majku i dete. To su prve zgrade na Novom Beogradu. Tada ovde ništa nije bilo, bila je samo močvara i pesak i tu ljudi nikada nisu živeli. Evo je tamo toplana koja greje celokupan prostor Novog Beograda, greje sve ove stanove.

L.R. Sada idemo prema žutim kućama.

V.J. Jeste. Takozvane žute kuće, koje su specifične. One su mnogo različite zbog jedne karakteristike koju ćemo da proučavamo zajedno, a to je karakteristika unutrašnjeg dvorišta. Za ove zgrade su neki arhitekti rekli da je jedan od najboljih primera Bauhaus arhitekture. Šta je Bauhaus? To je pravac u umetnosti, arhitekturi i dizajnu koji je nastao početkom dvadesetog veka u Nemačkoj.

L.R. Tamo sam bila.



V.J. Pre osamdeset godina počela je modernistička ideja, da se napravi funkcionalni prostor za život, da se napravi prostor koji bi bio po meri čoveka. I do tada nisu postojale ovakve zgrade u Evropi. Do Le Korbizijea nije bilo takvog sistema gradnje, sa ravnim korvovima...

L.R. Sa raznim antenama...

V.J. ...sa raznim antenama, sa ravnom fasadaom gde su stanovi kao moduli ubačeni. Nista nije nakićeno...

L.R. Ne volim nakićeno!

V.J. ...sve je jednostavno i geometrijski. Ništa nije nefunkcionalno. To neki ne vole, nekima je ružno, jer nema dekora. Ali nekima je dobro jer nema bespotrebnog.

L.R. Bespotrebnog materijala?

V.J. Da. Sada ćemo da vidimo kako su izgrađene ove zgrade. One su izgrađene sedamdeset prve ili druge godine.

L.R. Tada sam se ja rodila.

V.J. Najpre su takve zgrade izgrađene u Bloku 45, a zatim u Bloku 70 i to su ove gde se mi sada nalazimo. Nažalost ovde nije moguće proći jer je kiša padala i napravila jedno veliko jezero, što je sasvim OK, to nama ne smeta. Ovih zgrada ima dosta i lepe su. Da li si nekada bila unutra?

L.R. Nisam nikada bila unutra, ali smo se mi šetali tu sa društvom.



V.J. Evo ga školsko dvorište, teniski tereni, sad tu brdo društvenih aktivnosti čime se zanima omladina, stanovnici Novog Beograda. Pogledaj kako su lepe zgrade!

L.R. Jeste, super su!

V.J. Ovo je garaža i tu svaki stanar ima svoje garažno mesto. Ulazi su odvojeni. Ako zgradu pogledamo iz aviona videćemo da zgrada ima izgled ćiriličnog slova P. Ovde je zajedničko igralište. To igralište koriste svi koji tu žive. Ono nije privatizovano, niko ga nije ogradio nego pripada svim stanarima. U nekim gradovima Evrope, sveta, pa i Beograda nije tako, nego je privatizovano i onda ne mogu da uđu deca nego smo oni koji imaju taj deo.

L.R. Oni koji su multimilijarder...

V.J. Jeste, a ne skromni ljudi koji žive ovde.

L.R. A najbogatiji su na Dedinju.

V.J. Da. U Beogradu najbogatiji žive na Dedinju i Senjaku. Oni imaju potpuno ograđen prostor i izabrali su da žive u kućnom pritvoru.

L.R. E baš tako!

V.J. Ovde ćemo se zaustaviti da ti pokažem gde ja živim. Ja živim u ovom ulazu. To je ulica Omladinskih brigada. Evo ga moj prozor. Mi nemamo problema sa liftom pošto ove zgrade nemaju lift. Bilo je pravilo u arhitekturi da zgrade do četiri sprata ne moraju da imaju lift, a zgrade od pet, šest, sedam, osam i više moraju da imaju lift.

L.R. Zbog penzionera...

V.J. Zbog male dece, penzionera, stvari. Kako ćeš da se useliš? Ne možeš da nosiš stvari na jedanaesti sprat.

L.R. Znam sve o tome!

V.J. Kada ste se vi uselili?

L.R. E, ovako. Prvo smo živeli u «dve četvorke» a kada smo prešli ovamo ja sam spavala kod tatine mame. Dok je tata bio živ, spavao je s mamom na francuskom krevetu. Posle smo francuski poslali kod drugarice i kupili kanabe i tu je napravljena radna soba. Sada imamo sa druge strane kupatilo i jednu moju i jednu sestrinu sobu. Onda smo bili u nekim dugovima pa je mama pozajmila pare od njene mame, pa je tata uzeo to i uplatio i onda smo se odselili.

Neke knjige nismo preselili, one su ostale. Došlo je bombardovanje, tata je umro, a mama je rekla: dobro ste vi deco živi. Nije bilo lako ali više mi je... jer sam ja sebi rekla... ovo više nije, Laki, tvoja država. Moja država je bila pod Titom, stara Jugoslavija.

V.J. Tada je Jugoslavija bila mirna država, nije bilo ratova.

L.R. Nije bilo ni kriminala toliko.

V.J. Nije bilo. Ljudi su bili zadovoljni, srećni. Nisu se tukli međusobno. Nažalost je došlo do toga.

L.R. Do raspada zemlje.

V.J. Hajde da pogledamo jedno od dvorišta. Da vidimo kako su se ljudi organizovali. Posle toga ćemo da odemo na kej da vidimo kako je urađen.

L.R. Da bacimo pogled na Adu međicu.

V.J. Obavezno. To je tvoje omiljeno mesto. Tako si mi rekla.

L.R. Tu smo skupljali plastiku u jednu kesu.

V.J. Vidiš, sa ovog kraja blokova nije moguće proći na drugi kraj autom. Tako da ne mogu previše da jurcaju kolima, zagađuju, prave buku i to je jako dobro zamišljeno i projektovano. Znaš kako je ovde lepo kad je zeleno ovde. To je prosto jedna mirna oaza u Beogradu i sa pravom su hteli ovo mesto da nazovu «Naseljem Sunca». Vidiš ovde su dvospratne zgrade, a onda idemo na četvorospratne, pa sve više i više, osmospratne, desetospratne da bi kod Kineza imali šesnaestospratne. One velike na samoj ulici Jurija Gagarina.

L.R. Prevelike.

V.J. Vidiš kako je to jedan intiman prostor.

L.R. Imaju terase, to vidim.

V.J. Vidiš kako je sve okrenuto ka unutra. Leti je sve zeleno i ovde mogu da se igraju deca, da se sedi...

L.R. Da se čuvaju deca...



V.J. Napravljen je jedan, zajednički, intiman prostor. A ovi dole su najsrećniji što imaju mogućnost da izađu na terasu koja je povezana sa dvorištem. Vidiš kako su napravljene terase?

L.R. Super su napravljene.

V.J. Neki imaju čak četiri terase spojene. Na trećem spratu imaju četvorosobne stanove.

L.R. Ko zna, možda su bogati ljudi.

V.J. Lepo iskorišćen prostor, intiman prostor, prostor koji nije provatizovan. Oni su prišli ovde (terasama) i privatizovali određeni deo, ali ne do kraja. Ne smeju, i dalje ovo pripada svima. Da li bi se ti osećala fino i slobodno u ovom prostoru?

L.R. Ja se inače osećam slobodno.

V.J. Odlično. I ja isto. Pogledaj tamo. Vidiš li ove grafite? Znaš li da je Novi Beograd poznat po grafitima, da je dosta klinaca koji slušaju hip hop ili voze skejtove radilo grafite ovde? Na svakoj od ovih zgrada postoje različiti grafiti.

L.R. Znam za grafite. Na kanti za đubre, tamo gde ja idem osamdeset dvojkom, piše «Đilas tajkun».

V.J. Vidiš li ove prozorore što su naravljeni. To nije orginalno u arhitekturi, to su izbušili naknadno.

L.R. To su namerno napravili.

V.J. Oni su podelili sobu na dva dela, jer je to jedna dugačka soba. Ovde su probili prozore. To statički nije baš dobro u nekim momentima jer se seče ploča. To je napravljeno od panela ali šta da radiš ljudima je potreban prostor. Možda imaju dvoje dece pa su podelili, da svako dete ima svoju sobu..

L.R. Znam kako je sa sobama. Kad smo stanovali u dvosobnom stanu, kad smo imali francuski krevet, od kuhinje su napravili sobu i onda su se tata i mama zgradili da ih mi ne vidimo.

V.J. Ajmo sada ovamo napokon da izađemo na Savu. Eno pogledaj, blizu nam je i aerodrom, Surčin.

L.R. Tamo ide 610.



V.J. Kao što vidiš ovde smo na keju. Tu su splavovi gde ljudi uveče izlaze u provod...

L.R. Uz muziku i pićence... čuveni Bombaj!

V.J. ...fenomenalan provod... uz muziku, uz hranu. Tu se šetaju, voze bicikl, tu su staze. A sad, kada se okreneš i pogledaš celokupan prostor, tačno možeš da dobiješ sliku kako je ova arhitektura zamišljena, kako je ovaj prostor zamišljen. A najlepše je da je ovaj prostor slobodan, da nije privatizovan, da pripada svim građanima.

L.R. To je najbitnije.

V.J. Hajde da se spustimo na Savu.



L.R. Nikada nisam bila opuštenija. Kad me neki drug nasekira onda mi nije dobro.

V.J. A što te nerviraju bez razloga? Ti si super.

L.R. Vi ste me tek upoznali.

V.J. Aha, možda smo fini u početku... Da li se sećaš kada je ovde bio visok vodostaj. Ovo je sve bilo pod vodom. Užasno je bilo. Da li si tada dolazila ovde? Svi su se ovi splavovi podigli. Ovolika je bila voda.

L.R. Mi nismo šetali kad je bila tolika voda.

V.J. U Zemunu je sve bilo poplavljeno.

L.R. Kum mi stanuje na Zemunskom keju, pa znam kako je.

V.J. To je bilo 2006. godine. To je zbog velikog snega koji je pao u Nemačkoj i koji je došao kroz Dunav.

L.R. Izvinite što sam vam upala u reč.

V.J. Ne moraš da se izvinjavaš. Vodostaj bi mogao da bude i viši za ovo doba godine. Prilično je nizak.

L.R. Hvala bogu da je nizak.

V.J. Nema opasnosti. Tu su čuveni splavovi gde ljudi dolaze, Stari pingvin, Novi pingvin, Bombaj...

L.R. Ja sam bila na Bombaju! Pavili smo torte, mutili... Lumperajka bila...

V.J. Svaka čast! Evo, ovaj što je došao autom, to nije dobro. Ovo nije predviđeno za aute, ali oni ne poštuju nedeljno popodne.

L.R. Danas sam bas ispunila svoj dan.

V.J. Evo ovo je Galeb. Jedan od prvih splavova, ovde je još od '76, '77. godine. Tada nije moglo da se (na splavu) gradi kuća, kao danas, nego je mogla da se dobije dozvola kao za brod. U staroj Jugoslaviji ovakvi splavovi nisu mogli da budu tu. To je počelo devedesetih.



V.J. Približavamo se spomeniku Mahatmi Gandiju. Da li si nekada videla ovaj spomenik?

L.R. Jesam, kad smo se šetali.

V.J. Da pridemo i pročitamo šta piše.

L.R. Znam da čitam i pišem odlično.

V.J. Meni se preterano ne sviđa sam spomenik, odnosno ta bista. Kako tebi izgleda?

L.R. Mahatma Gandhi 1869-1948. Super je.



V.J. Nenasilje je suština svih religija. Non violence is the essence of all religions. On je zagovarao nenasilje. Molio je da se ujedini narod u Indiji i da ne ratuju jedni protiv drugih.

L.R. A ovde kod nas svi zaratili.

V.J. To je podignuto pre nekih godinu dana.

L.R. On je sigurno bio rođak Indire.

V.J. Njen otac. Ali previše je realistična ova bista. Da li bi ti volela da je drugačije urađena, nekim drugim stilom, ili ti je ovako dobra?

L.R. Pa dobro je da je stavljena tu.

V.J. To si u pravu! Nažalost, moramo da budemo zadovoljni i ovim stilom.

L.R. Sa statuom sam ja zadovoljna ali sa državom slabije! Stara Jugoslavija je za mene bila pojam!

V.J. Možemo i da završimo time što ćemo reći s tim da smo sa statuom koliko-toliko zadovoljni, ali sa državom nismo. Hvala ti na ovoj šetnji. Dobro je da završimo kod Gandija.

L.R. Da. Ko zna, novo iskustvo, pa šta ispadne na kraju videćemo.

V.J. Tako je. Videćemo se još.

L.R. Tu smo.

